

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (2), 1556-1589.

Geliş Tarihi:20.07.2023 Kabul Tarihi:02.10.2023

Yayın: 2023 Yayın Tarihi: 15.10.2023

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1330245>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

AMERİKALI GAZETECİ CURTIS'İN İTTİHAT VE TERAKKİ'NİN YÖNETİM VE EĞİTİM ANLAYIŞINA DAİR BAZI GÖZLEM VE DEĞERLENDİRMELERİ

Ayşegül KUŞ*

Öz

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti yenilmiş ve ardından II. Abdülhamid Meclis-i Mebusanı kapatmış ve böylece 33 yıl kadar devam eden bir süreç başlamıştır. Bu süreç içerisinde muhalif bir hareket olarak ortaya çıkan Jön Türkler ve onun bir uzantısı olan İttihat ve Terakki, hem yurt dışında hem de yurt içinde güç kazanmış ve 23 Temmuz 1908 yılında Abdülhamid'i tekrar Meşrutiyeti ilan etmeye ve meclisi açmaya zorlamıştır. II. Meşrutiyet ilan edilince, İttihat ve Terakki yönetimi başlamıştır. II. Meşrutiyet, Jön Türkler'in baskısıyla ilan edilmiş olsa da, özde, Lale Devri, Tanzimat, Islahat ve I. Meşrutiyet gibi Osmanlı Devleti tarafından yapılan yenileşme ve çağdaşlaşma çabalarının devamı niteliğindedir. Tüm bunlara ek olarak, II. Meşrutiyet döneminin, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetine giden süreç ve sonrası üzerinde de önemli yansımaları ve etkileri olmuştur. Çünkü bu dönemin bazı siyasetçileri ve aydınları, Cumhuriyet'in de kurucu kadrosu içerisinde yer alarak gerek düşünceleri gerekse yürüttükleri faaliyetlerle Cumhuriyet döneminin şekillenmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu yüzden, 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle başlayan dönemin, idari, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan modern Türk tarihi üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak ele alarak analiz etmek önem taşımaktadır. İşte bu çalışma, Amerikalı gazeteci William Eleroy Curtis'in "Around the Black Sea: Asia Minor, Armenia, Caucasus, Circassia, Daghestan, The Crimea, Roumenia" adlı eserinden yola çıkarak II. Meşrutiyetin ilanıyla başlayan İttihat ve Terakki yönetiminin yapısına ve yönetim anlayışına dair gözlemlerinin bir değerlendirmesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: William Eleroy Curtis, Osmanlı Devleti, II. Meşrutiyet, İttihat ve Terakki, İdari ve siyasi yapı.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, aysegulkus@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8051-6001>.

Some Observations And Evaluations Of An American Journalist Curtis On The Administrative Approach Of The Union And Progress

Abstract

The proclamation of the First Constitutional Monarchy in 1876 constitutes one of the most important turning points in the recent Turkish history. However, the Ottoman Empire was defeated in the Ottoman-Russian War in 1877-1878, after which Abdulhamid II dissolved the Parliament and thus a process began that had lasted for 33 years. During this period, the Young Turks, who emerged as an opposition movement, and their political extension, the Union and Progress Party, gained power both abroad and at home and forced Abdülhamid II to declare the Constitutional Monarchy and open the parliament again on July 23, 1908. When the Second Constitutional Monarchy was proclaimed, the Union and Progress Party began to rule. Although Constitutional Monarchy II was proclaimed under the pressure of the Young Turks, in essence, it was a continuation of the renewal and modernization efforts made by the Ottoman Empire such as the Lale period, Tanzimat, Islahat and Constitutional Monarchy I. In addition to all these, the Second Constitutional Monarchy period also had important reflections and effects on the process leading to the Republic of Turkey and its aftermath. Some politicians and intellectuals of this period were among the founding cadre of the Republic and played an important role in shaping the Republican period through their thoughts and activities. Therefore, it is important to analyze the administrative, political, economic and social effects of the period that began with the declaration of the Constitutional Monarchy in 1908 on modern Turkish history in detail. This study aims to present an evaluation of the observations of the American journalist William Eleroy Curtis on the structure and understanding of the Union and Progress Party administration that started with the proclamation of the Constitutional Monarchy in 1908, based on his book "Around the Black Sea: Asia Minor, Armenia, Caucasus, Circassia, Daghestan, The Crimea, Roumenia".

Keywords: William Eleroy Curtis, Ottoman Empire, Constitutional Monarchy II, Union and Progress Party, Administrative and political structure.

Giriş

Osmanlı devlet adamları, 1850'li yıllarda Avrupa'da güçlü olan bazı düşünce akımlarından etkilenerek milliyetçilik ve liberalizm gibi görüşleri benimsemeye başladılar. Özellikle Mülkiye ve Harbiye okullarında eğitim görenler, liberal ve anayasal düşüncelerinin yanı sıra kitaplarını okudukları Osmanlı aydın ve entelektüellerinden etkilendiler (Zürcher, 1996:s.229). Liberal fikir akımlarından etkilenen kişiler, bir anayasa hazırlanması ve parlamento kurulması için mücadele ederek görüşlerini topluma yaymak için gazeteciliği bir araç olarak kullandılar. Seslerini İstanbul'da duyurmak isteyen bazı liberaller, yönetime yönelik muhalif görüşleri

nedeniyle ülkeyi terk ettiler. Söz gelimi, Mustafa Fazıl Paşa, 1866 yılında bu muhalif harekete katıldı. Hatta Mustafa Fazıl Paşa Paris'e gitti ve oradan padişaha devletin içinde bulunduğu kötü duruma dikkat çeken bir mektup yazdı. Bazı Genç Osmanlılar, onun tarafından kaleme alınan bu mektubu çoğaltarak dağıtınca, hükümet tarafından Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürüldü. Ancak bunların ekseriyeti muhalif görüşlerini daha özgürce dile getirmek ve bu yönde faaliyetler yürütmek amacıyla Avrupa'ya gittiler. Bu nedenle, Avrupa'da bulunan muhalifler, görüş ve fikirlerinin Osmanlı topraklarında geniş bir halk kitlesi arasında duyulması ve yayılması amacıyla 1867-1871 tarihleri arasında gazete yayımlamaya başladılar (Zürcher, 2011: s.23-25). Genç Osmanlılar 1860'larda Paris ve Londra gibi Avrupa'nın önemli yerlerinde anayasa, parlamento ve demokrasi ile ilintili kavramları seslendirmeye çalışıyorlardı. Bu bağlamda, 1864'te ilk Jön Türk dergisi "Hürriyet", Rıfat Bey'in editörlüğünde Londra'da yayın hayatına başladı. Böylelikle, Jön Türk hareketi kısa zamanda siyasi bir nitelik kazandı ve Batı etkisindeki Osmanlı aydınları özgürlük talep ederek anayasal meşrutiyete dayanan bir yönetimin kurulması ciddi bir mücadeleye başladılar. (Ramsaur, 2004: s.18-19).

Osmanlı Devleti parlamenter sistemle ilk olarak 1876 yılında Genç Osmanlıların hem yurt içinde hem de yurt dışında yürütmüş oldukları muhalif siyasi faaliyetler neticesinde tanıştı. Bu durum, Genç Osmanlılar yahut Jön Türkler açısından önemli bir başarı olmasına rağmen, uzun süreli olamadı. Zira 23 Aralık 1876 yılında Beyazıt Meydanında devlet görevlilerin huzurunda ilan edilen ve halk tarafından büyük bir sevinçle karşılanan Kanun-i Esasi'nin 113. maddesi gerekçe gösterilerek padişah II. Abdülhamid tarafından meclis tatil edilerek askıya alındı. Böylece, Osmanlı Devleti'nin 1877 yılında Rusya ile savaşa girmesi ve Rus ordusunun Yeşilköy'e doğru gelmesi gibi bazı önemli siyasi gelişmeleri gerekçe gösteren II. Abdülhamid, 13 Şubat 1878 tarihinde sadece anayasayı askıya almakla kalmadı, aynı zamanda Meşrutiyetin ilan edilmesinde büyük çaba gösteren kadroları da merkezden uzaklaştırma yoluna gitti. (Karal, 1995: s.13-14). Ayrıca kendisine muhalif olanları da tasfiye etmeye başladı. Fakat tarihçi Tunaya'ya göre, yer altına inen muhalefet,

“İkinci Jöntürk Hareketi” olarak tekrar ortaya çıkarak anayasal meşrutiyetin yeniden kurulması için bazı faaliyetlere başlamış (Erkek, 2009: s.82; Çavdar, 1991:s.15; Uçarol, 1995, s.332-336; Hanioglu, 2001a: ss.388-393) ve Meşrutiyeti yeniden yürürlüğe koymak için Sultan II. Abdülhamit ve onun yönetimi ile mücadelede, Yeni Osmanlıların yerini, onların siyasi uzantıları olan ve Fransızcada "Jeune Turcs", Türkçede "Jön Türkler" olarak adlandırılan hareket almıştır. (Sungu, 1940, s.1). 1877 yılının başında II. Abdülhamit'in Mithat Paşa'yı sürgüne göndererek başlattığı bu baskıcı yönetim şekli, 1908 yılına kadar, yani II. Meşrutiyetin ilan edilmesine kadar 33 yıl devam etti (Akşin, 1987: s. 21).

II. Meşrutiyet ilan edilince İttihat ve Terakki yönetimi başlamış oldu. II. Meşrutiyet, Jön Türkler'in baskısıyla ilan edilmiş olsa da, aslında Lale Devri, Tanzimat, Islahat ve I. Meşrutiyet gibi Osmanlı Devleti tarafından yapılan bazı yenileşme ve çağdaşlaşma çabalarının devamı niteliğindedir. Tüm bunlara ek olarak, II. Meşrutiyet döneminin, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetine giden süreç ve sonrası üzerinde de önemli yansımaları ve etkileri olmuştur. Çünkü bu dönemin bazı siyasetçileri ve aydınları, Cumhuriyet'in de kurucu kadrosu içerisinde yer alarak gerek düşünceleri gerekse yürüttükleri faaliyetlerle Cumhuriyet döneminin şekillenmesinde de önemli bir rol oynamışlardır. Bu yüzden, 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle başlayan dönemin, idari, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan modern Türk tarihi üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak ele alarak analiz etmek önem taşımaktadır. İşte bu çalışma, Amerikalı gazeteci William Eleroy Curtis'in “Around the Black Sea: Asia Minor, Armenia, Caucasus, Circassia, Daghestan, The Crimea, Roumenia” adlı eserinden yola çıkarak II. meşrutiyetin ilanı ile başlayan İttihat ve Terakki yönetiminin yapısına, yönetim ve eğitim anlayışına dair gözlemlerinin bir değerlendirmesini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. İttihat ve Terakki Cemiyeti

Osmanlı devlet adamları 19. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa Devletleri'nin giderek artan baskılarını kabul etmek zorunda kaldı. Devletin kötü gidişini

durdurmak için bir yandan Batılılaşma yönünde bir siyaset takip edilirken, diğer yandan Milliyetçilik akımının Osmanlı Devleti üzerindeki olumsuz etkilerinden korunmak için, Osmanlı vatandaşı oluşturma fikri benimsendi. Aslında anayasa çerçevesinde modernleşme ve çağdaşlaşma taraftarı olan Osmanlı vatandaşı oluşturma fikri, bir anlamda devletin parçalanmasını önleme çabasıydı (Hanioğlu, 1985: s.70). Bu amacı gerçekleştirmek için iki yol denendi. İlk olarak Batılı devletlerin yöntem ve kurumları alınarak Osmanlı Devleti'nin idari yapısı modernize edilerek daha etkin ve verimli hale getirilmeye çalışıldı. Ardından bazı ıslahatlar yapıldı ve Avrupa Devletleri'ni memnun ederek onların Osmanlı Devleti üzerinde kurmuş oldukları baskıların azaltılması amaçlandı. (Zürcher, 2011: s.15).

İki yıl kadar süren anayasal meşrutiyet rejimine son vermesinin ardından II. Abdülhamid katı bir istibdat uygulayarak devleti yönetmeye başlamıştır. Fakat II. Abdülhamid'in bu yönetim anlayışına ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu kötü koşulları düzeltmek için mutlakiyete dayalı rejime bir son vermek ve tekrar anayasal düzene geçmek yönünde bazı muhalif hareketler ortaya çıktı. Bu bağlamda, bazı aydın ve entellektüeller gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yoğun faaliyetler yapmaya başladılar. Bu hareketin içinde yer alanlar, Jön Türkler (Genç Türkler) olarak adlandırılmışlardır. Araştırmacı Tunaya, Jön Türk tabirinin, daha dar anlamıyla I. ve II. Meşrutiyete giden süreci hazırlayan ve bu doğrultuda ihtiyaçlara cevap verecek batılı tarzda reformlar yapılmasını isteyen kişiler için kullanıldığını belirtir. Fakat ilk başlarda daha ziyade kişisel hareketler şeklinde olan bu muhalif hareketler, daha sonra bir düşünce etrafında örgütlenerek II. Meşrutiyetin ilanına kadar siyasi bakımdan oldukça güçlenmiştir. (Tunaya, 1952: s. 103; Hanioğlu, 1985: s. 9 vd.). Bu bağlamda, Osmanlı Devletinde Tanzimat ile birlikte Avrupalı devletlerin etkisiyle başlayan özgürlükçü siyasi akımlar süreç içerisinde daha da gelişti. Söz gelimi, 1865 yılında kurulan Genç Osmanlılar Cemiyeti tarafından yürütülen faaliyetler neticesinde Meşrutiyete dayalı bir yönetim anlayışı bazı aydınlar tarafından benimsendi ve yapılan mücadelelerin sonucu olarak I. Meşrutiyet ilan edildi. (Davison,

1997: s.68-69). 1878 yılından sonra da II. Abdülhamid'in istibdata dayalı olarak kurmuş olduğu düzeni ortadan kaldırmak için Jön Türkler yoğun faaliyetler yapmaya başlamışlardır. Kısa bir süre sonra da siyasi olarak örgütlenmeye başlamışlar ve bu örgütlerin amacına ulaşmayı başaranlarından birisi İttihat ve Terakki Cemiyeti olmuştur. (Kuran, 1945: ss. 9-16)

Bazı kaynaklarda farklı tarihler verilse de, İttihat ve Terakki Cemiyeti (Karal, 1995: s. 513) 3 Haziran 1889 yılında “İttihad-ı Osmani” (Osmanlı Birliği) adı ile İstanbul’da Askeri Tıbbiye okulunda kurulmuştur. Aynı yıl Paris’te muhalif çalışmalar yapan Ahmet Rıza Bey ile irtibata geçtikten sonra adını İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak değiştirmiştir. Cemiyeti kuranlar Askeri Tıp Okulu öğrencilerinden İbrahim Temo (Ohri), Abdullah Cevdet (Harpur), Mehmet Reşit (Kafkasya) Hüseyinzade Ali (Bakü) ve İshak Sukuti’dir (Diyarbakır). Cemiyetin ilk adı “Cemiyet-i Osmaniye İttihat ve Terakki” olmuş, ancak kısa bir süre sonra “Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti” olarak değiştirilmiştir. Cemiyete ilk katılanlar Asaf Derviş Paşa, Süleyman Emin Paşa, İsmail Safa Bey ve Naci Paşa gibi kişiler olmuştur. Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti gizli bir örgüt olarak kurulmuş ve zaman içinde daha da büyüyerek gelişmiştir. (Karal, 1995: s. 514; Tunaya, 1989: s.7; Şapolyo ve Gökalp, 1943: s. 48-49; Temo, 1987: ss.13-18; Çavdar, 1999: s. 51-52).

Buna koşut olarak Hanioglu, daha sonra bu okuldan ve diğer Osmanlı eğitim kurumlarından çok sayıda öğrencinin katılımıyla örgütün üye adedini hızla artırdığını söyler. Cemiyet kurucuları en önemlileri Hamamönü (Hatab Kıraathanesi) içtimaı, Midhat Paşa bağı (Onikiler) içtimaı ve Rumelihisarı (Boğaziçi) içtimaı olan çeşitli toplantılarla bir yandan üye sayısını arttırmaya, öte yandan da etkin bir örgüt yapısı oluşturmaya çalıştılar. Hanioglu’na göre, cemiyet Carbonari Cemiyeti ve Rus nihilistlerinin örgütlenme modellerini temel aldılar ve öğrenciler hücreler biçiminde teşkilatlandılar. Cemiyetin ilk başlardaki faaliyetleri, yurt dışında basılan gizli gazetelerin eski sayılarının öğrencilere okutulması ve Nâmık Kemal ile bazı arkadaşlarının eserlerinin el yazısıyla çoğaltılarak dağıtılmasının ötesine geçemedi. 1894’te

Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne'nin diğer askerî mekteplerle aynı çatı altında birleştirilerek Zeki Paşa'nın yönetimine verilmesi, cemiyet hakkındaki ilk kapsamlı soruşturmanın açılmasına yol açtı ve böylece aynı yılın Eylül ayında cemiyetin önde gelen dokuz üyesi okuldan uzaklaştırıldı. (Hanioglu, 2001b: s. 476). 1908 yılına gelindiğinde İttihat ve Terakki 33 yıl iktidarda kalan II. Abdülhamit'i tahttan indirerek Meşrutiyeti tekrar ilan ettirmeyi başardı. İşte Amerikalı gazeteci Curtis, anılan sancılı dönemde İstanbul'da bulunmuş ve gözlemlerini Amerika'daki bir gazetede yayınlamıştır.

2. İttihat ve Terakki'nin İdari ve Siyasi Yönetim Anlayışı

Curtis gazetede yayınladığı yazılarda ilk olarak Türkiye'deki yeni yönetim anlayışının, mevcut koşullar altında doğal olarak pek çok hatası olmasına rağmen oldukça başarılı olduğunu söyler. Ona göre, II. Abdülhamit'in ülkeye yaptığı en büyük kötülük, Osmanlı Devleti için hizmet edecek donanımlı insanlardan mahrum bırakması olmuştur. Zira onun merkeziyetçi yönetim anlayışı, yani yönetimi sadece kendi elinde tutması ve yalnızca çok az sayıda güvendiği kişilere görev ve sorumluluk vermesi, doğal olarak yeni yöneticilerin bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olması ile sonuçlanmıştır. Hemen herkes İttihat ve Terakki partisinin liderlerinin ve kabinede görev yapan bakanlarının, ülkenin duygularını en iyi temsil ettiklerini ve onlardan daha iyi bir yönetici sınıfın hiçbir yerde bulunamayacağı konusunda hem fikirdirler; çünkü bu yöneticiler Türk tarihinde daha önce hiç rastlanılmadığı kadar dürüst ve objektif davranmaktadırlar. Ancak çok iyi niyetli olmalarına rağmen, en büyük zayıflıkları sorumluluk almaktan kaçmalarıdır. Bu nedenle, halk yeni yönetimden çok şey beklemekte ancak bu beklentilerinin çok azı gerçekleşmektedir. (Curtis, 1911: s. 379). Curtis, İttihat ve Terakki yönetiminin idari anlayışına dair halkın ne düşündüğü konusunda da şunları söyler:

Halk, eski yönetimle mukayese edildiğinde, yeni hükümetle iş yapmanın daha zor olduğundan şikâyet etmektedir; çünkü eskiden sadece bir kişi ile görüşerek işini halleden birisi, şimdi 40 farklı kişi ile muhatap olmak zorundadır. Eğer bu kişi,

işle ilgili herhangi bir görevliyi atarsa yahut önemsemezse, hemen yaşamı boyunca düşman ilan edilir ve işi hemen engellenir. Kimi uygulamalar İttihat ve Terakki hükümetine dürüstlük bakımından büyük bir ün sağlasa da, bazı şüpheci kişiler, daha önce olduğu gibi, masaların altından rüşvetlerin hala verilmeye devam ettiğini düşünmektedir. (Curtis, 1911: s. 379-380).

Curtis'in de belirttiği gibi, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi başta İstanbul olmak üzere tüm ülkede büyük bir sevinçle karşılanmıştır; çünkü devletin üzerindeki tüm kara bulutlar dağılmış, Müslim-gayrimüslim halk bir araya gelmiş, Rum, Bulgar, Ermeni, Ulah, Türk, Arap ve benzeri tüm etnik gruplar "hürriyet, adalet ve eşitlik" diye bağırarak sokakları doldurmuştur. Yine Balkanlarda komitacılık faaliyetlerinde bulunan Bulgar ve Rum çeteciler, akın akın şehirlere inmişler ve silahlarını bırakarak zaferi kutlamışlardır. (Erkek, 2009: s. 89). Aslında 1908 Devrimi, modern Türkiye tarihinde ilk kez meşruti monarşinin kurulduğu, hükümetin yalnızca halk tarafından seçilmiş bir meclise karşı sorumlu olduğu ve dolayısıyla mutlakıyetçi monarşinin ve ona hizmet eden sivil ve askeri bürokrasinin gücünün siyasal süreçten dışlanmaya çalışıldığı bir dönemi temsil ettiği söylenebilir. (Kansu, 2001: s.1-2). Ancak İttihat ve Terakki cemiyetinin itici güç olduğu bu dönemde tek hedef olarak belirlenen bu meşruti yönetim, beraberinde bazı önemli sorunları da getirmiştir. Özellikle sevinç havası dağılmaya başlayınca İttihat ve Terakki üyeleri gerçeklerle yüzleşmeye başladılar. Aslında cemiyet üyeleri amaçlarına ulaşmış ve meşruti yönetimi ilan ettirmeyi başarmışlardı, fakat ne önlerinde uygulayacakları bir program ne de ellerinde faydalanabilecekleri donanımlı sivil bir bürokrasi vardı. Bu nedenle, kimilerince "çoluk çocuk" olarak nitelendiriliyorlardı. İttihat ve Terakki cemiyetinin yönetim kadroları genellikle küçük rütbeli subaylardan ve kıdemsiz memurlardan oluşmakta olup, devlet adamlığı vasfını taşıyan akıl bir üyeye bile sahip değildiler ve bu nedenle iktidarı bizzat ele alamadılar. Açıkçası böyle bir durum cemiyetin siyaseten işine de geliyordu; çünkü perde arkasından merkezi iktidar üzerinde baskı kurarak, istediklerini yaptırıyorlar, fakat olumsuz bir durumda sorumluluktan kurtulmuş oluyorlardı. Curtis'e koşturarak, Mardin'de İttihat ve Terakki yönetiminde

görev yapanların, derinlikli fikri bir teoriden ve ideolojiden mahrum olduklarını belirtir. Buna bağlı olarak, amaçladıkları ve bu yolda büyük çaba harcadıkları meşrutî yönetim ilan edilince, doğal olarak, ilk dönemlerde tutarsız ve ne yapacağını bilmez bir politika izlemişlerdir (Mardin, 2007: s.24). Ancak gazeteci Curtis, bir milletin bazı alışkanlıklarından bu kadar kısa bir süre içinde vazgeçmesinin beklenemeyeceğinin altını çizer. Zira “bahşiş” adı altında alınan şey, çok eski dönemlere değin geri gitmektedir ve daha önceki yönetim sadece bu geleneği kabul etmekle kalmamış aynı zamanda da bunu yasal olarak kabul etmiştir. Örneğin, Sultan Abdülhamid yabancı devletlerin elçilerinden ve devlet görevlilerinden onların işleri ile ilgilenmek zorunda kalan görevlilerin maaşlarını ödemelerini beklerdi ve böylece devlet bu kişilere maaş ödeme yükümlüğünden kurtulmuş olurdu. Aslında bu yöntem, Osmanlı İmparatorluğu'nun her yerinde yaygındı. Hatta hiç kimse hediye vermeden bir görevliden bir iyilik isteyemezdi. Aslında bu gelenek, oldukça gerilere gitmektedir ve tüm doğu ülkelerine özgü bir durumdur. Verilen hediyeğin değeri de yapılması istenen işle orantılı olmak zorundadır. Elbette doğuya özgü karakteri bilmeyen birisi, bakanlar ve üst düzeydeki kişilerin ahlaklı ve düzgün olduklarına inanılmasına rağmen, bu geleneğin, Bâb-ı Âli'de artık uygulanmadığını düşünebilir (Curtis, 1911: s.380). Gümrük işlerinden sorumlu olan İngiliz asıllı Crawford, gümrük çalışanlarına, birisi eğer bir ithalatçıdan rüşvet kabul ederse, hemen istifa etmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu bağlamda, gerçekten olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Dolayısıyla, Curtis'e göre, kamu işleri için imtiyaz alma konusundaki gecikmeler, eski yönetimde yaygın olan bazı sorunlar nedeniyle değil, yeni yönetimde görev yapan kişilerin, daha önce hiç alışık olmadıkları ve kendileri için daha önemli olan meseleler konusundaki karasızlıkları ve eleştirilme endişesi ile eyleme geçmek için tereddütlü davranmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden, sorumluluğu bir başka birisine atmaya çalışmaktadırlar. Diğer bir deyişle, eleştirilmemek için kendilerini adeta bir ekranın arkasına gizlemektedirler. Bu nedenle, yeni yönetimin en büyük hatası, kamusal alanda yaşanan gecikmelerdir (Curtis, 1911: s.380-381).

Gazeteci Curtis'e göre, yeni yönetimle ilgili şikayet edilen diğer bir husus, eyaletlerde görev yapan valilere ve diğer yerel yöneticilere halkın yararına olabilecek işlere öncelik verme konusundaki başarısızlıktır. Fakat geçmişle mukayese edildiğinde, yerel görevlilerin gerek donanım gerekse kişilik özellikleri bakımından daya iyi durumda olduğu düşünülmektedir; çünkü artık daha iyi valiler göreve getirilmektedir ve onların yönetici olarak yerlerini korumaları da sergiledikleri davranış biçimlerine bağlıdır. Eski yönetim anlayışında, valiler bizzat para ile mevki elde ederlerdi ve bunu hem kendi gelecekleri hem de geçmişte yaptıkları masraflar için kullanmaktan çekinmezlerdi. Bu şekilde göreve gelen vali kendi kesesini doldururken, halkı soymaktan başka bir şey yapmazdı. Köprü yahut yol inşa etmezler ve halktan toplanan vergileri kamu yararı için harcamazlardı. İttihat ve Terakki yönetiminin başa geçmesi ile birlikte, bu sorunlar nispeten çözülmeye başladı. Söz gelimi, valilere bataklıkları kurutma, yol ve köprüler inşa etmeleri, hapishaneleri daha iyi duruma getirmeleri, okul açmaları ve camileri tamir etmeleri için kimi talimatlar verildi. Fakat valiler sorumluluk almaktan korktukları için, bu konuda pek eyleme geçme eğiliminde olmamışlardır; çünkü eski yönetimin alışkanlıklarından kurtulamamışlardır. Eski yönetimde bir vali düşündüğü bir şeyi, sultana söylemeden, onun onay ve rızasını almadan yapmaya cesaret edemezdi. Ancak Curtis, bazı istisnai yöneticilerin olduğuna vurgu yapar ve sayıları çok olmamasına rağmen kimi valilerin, eyleme geçme konusunda başarılı olduklarını ve İstanbul'daki bakanlığın samimi takdirini kazandıklarını belirtir. Örneğin, bu gibi valilerin yaptıkları işler, mecliste takdir edilerek övülmektedir. Büyük bir olasılıkla, bu gibi olumlu gelişmeler diğerleri için hem öncü olacak hem de örnek alınacaktır. (Curtis, 1911: s. 382).

Curtis bu konuda Doğu Anadolu bölgesinde daha büyük sorunlar yaşandığına değinir. Ona göre, burası, gerek fanatizm ve cahilliğin en yaygın olduğu gerekse halkın kamu hizmetlerine diğer bölgelerden daha fazla ihtiyaç duydukları bir bölgedir. Bu bölgede yaşayan halk yeni yönetime samimi bir şekilde destek vermiştir. Yeni yönetim de bölge halkına ürünlerini pazara götürecekleri yollar, çocuklarının eğitim görebilecekleri okullar, nehirlerin üstüne köprüler inşa edileceği türünden

sözler vermiştir. Halk yaklaşık bir yıl kadar verilen sözlerin yerine getirilmesini sabırla beklemiş, ancak “hiçbir şey olmamıştır”. Bu nedenle, köylülerin kafasında yeni yönetimin samimiyeti konusunda bazı şüpheler oluşmaya başlamıştır ve bu durum devam ettiği takdirde, ya halk yeni yönetime sırtını dönecek yahut ayaklanacaktır. Buna rağmen, yeni yönetimle birlikte, halkı mutlu eden tek şey, bir köyde ikamet eden birinin diğer köye güvenlik güçlerinden izin almadan gitmesini yasaklayan izin sisteminin kaldırılması olmuştur. Çünkü bu yasağın kaldırılması ile birlikte, herkes özgür bir şekilde seyahat etme hakkına kavuşmuştur (Curtis, 1911: s. 382).

Curtis yeni yönetimin yaptığı en büyük işlerden birinin de, İç İşleri Bakanlığı'na bağlı bulunan jandarma ve polis teşkilatında yapılan yenilikler olduğunu söyler. Curtis daha önce jandarmanın görevini yaparken insani olmayan bazı yöntemler kullandığını ve bu nedenle pek çok insanlık dışı şeyin onlar tarafından yapıldığını belirtir. Buna ek olarak, jandarma olarak görev yapanlar hırsız, şantajcı, evleri yağmalayan, kadınlara tecavüz eden ve üniformaları onları koruduğu için, her türlü suçu işlemekten çekinmeyen kişilerden oluşmaktaydı. Fakat yeni yönetimin başa geçmesi ile birlikte, polis teşkilatı ve personeli ile ilgili bazı evrensel değişiklikler yapılması yoluna gidilmiştir ve hâlihazırdaki polis gücü, büyük ölçüde onurlu geçmişleri olan deneyimli askerlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu iş için en akıllı ve en güvenilir olan kişilerin seçilmesine büyük özen gösterilmektedir. Ayrıca güvenlik güçleri okullarda Makedonya'dakine benzer bir eğitim görmektedirler. Bu okullarda Avrupalılar hocalık yapmaktadırlar ve bu eğitim esnasında onlara ilk olarak insanların saygısını kazanmak olduğu öğretilmektedir. Doğal olarak, bu yeni yaklaşım, eski yönetimde hizmet etmiş olan zaptiye ve casuslarca kıskançlıkla izlenmektedir. Ayrıca eskiye nazaran çok az şikâyet vardır ve her geçen gün bu yeni yaklaşıma yönelik olumlu görüşler de artmaktadır (Curtis, 1911, s.382-383).

Curtis yeni yönetiminin yaptığı yanlışlara da değinir. Ona göre, en yanlış şeylerden birisi, daha önce II. Abdülhamid tarafından büyük teveccüh gösterilen mağrur, özgürlüklerine düşkün, korkusuz ve baş edilmesi oldukça güç olan Dağlı

Arnavutlara yönelik sergilenen davranış biçimidir. Bu halk yarı medenidir ve onların yaşadığı bölge Avrupa'nın belki de en ilkel yeridir. İttihat ve Terakki yönetimi onlara yollar ve demiryolları inşa etme ve onların iyi niyetlerini pekiştirmek yerine, yönetime geldikleri ilk günden itibaren onları kızdıran şeyler yapmıştır. Aslında Arnavut halkı eski Osmanlı padişahının en büyük destekçisi idi, ancak padişahın en yakınında olan ve sıradan bir askerin aldığı maaşın dört katını alan seçkin Arnavut birlikleri yeni yönetim tarafından tasfiye edildi ve adeta kargaşa çıkarsınlar diye memleketlerine gönderildi. Buna ek olarak, zekice hareket etmeyen bir vali, Arnavutluk'taki tüm okullarda sadece Türkçenin kullanılacağı şeklinde bir emir yayımladı ve bu gerçekten yapılabilecek en kötü şeylerden biri idi. Mecliste görev yapan Arnavut Milletvekilleri bunu protesto etseler de, bu hiçbir şeyi değiştirmede. Bu kişiler, reform yapılması adına İttihat ve Terakki cemiyeti ile işbirliği yapmalarına ve yeni yönetime her türlü desteği vermelerine rağmen, hükümet Arnavutlara güvenmedi ve onlara düşmanca davranmayı tercih etti. Böylece, tüm eyalette pek çok insanın yaşamını yitirmesine ve büyük maddi zarara yol açan yeni yönetime karşı büyük bir isyan patlak verdi. Silahla bir barış tesis edilmesine rağmen, bölgede yaşayan Arnavutların yaşam koşullarını iyileştirmek için hiçbir şey yapılmadı. Bu olayların neticesinde yakılan köylerin kalıntıları ve ölenlerin mezarları, Arnavut halkının maruz kaldığı zorbaca ve adil olmayan davranışın bir simgesi olarak asla unutulmayacaktır (Curtis. 1911: 383-384).

Curtis, Arnavutluk konusunda yönetimin yaptığı siyasi hatanın bir benzerinin de, ihtilal çıkmasından korkulan, yanı başlarında komşuları olan Arnavutlara güçlü bir sempatileri olan Makedonya'da yapıldığını söyler. Bu bağlamda o, Makedonya'da halkın yönetime karşı ayaklanmaması için, yollar inşa etme ve okullar açma gibi kamusal hizmetler yapılmasına öncelik verilmesi gerekirken, İttihat ve Terakki yönetiminin bölge halkının silahsızlanması yönünde bir emir yayımladığını belirtir. Bu emirle birlikte, çok az sayıda silah teslim edilmiş ve hatta askerler tarafından sadece küçük bir silahlı çete ele geçirilmiştir. Geri kalan silahlar da koşullar

uygun olduğunda yeni yönetime karşı tepkilerini ortaya koymak için ormanlık alanlara gömülmüştür. Bu bağlamda, hükümetin siyasi olarak bölgede izlediği politikaların yanlışlığını ortaya koymak güç değildir. Fakat sözü edilen hatalar, bunların en ciddi olanlarıdır. Curtis'in de belirttiği gibi, kilise ve çeteler sorununu Makedonya'daki çatışmaların en önemli nedeni olarak gören İttihat ve Terakki Cemiyeti, bu konuda özel bir komisyon oluşturmuş ve bu komisyona kilise ile çeteler sorununa ilişkin yasa tasarıları hazırlama görevi vermiştir. Zira onlara göre, Makedonya'daki Hıristiyan halkın hoşnutsuzluğunda, seçim sistemindeki sorun ile eğitim alanındaki sorunlar önemli bir rol oynamaktaydı (Uzer, 1999: s. 119; Kerimoğlu, 2014: s.161). Ancak kısa süre sonra yaşanan 31 Mart ayaklanması, Makedonya sorununa yönelik bu düzenlemeleri ikinci plana itti. Buna karşın 1909 yılının yaz aylarında Makedonya'daki çetelerin yeniden ortaya çıkmaları, konuyu Osmanlı kamuoyunun gündemine tekrar getirdi. Bölgedeki yabancı gözlemciler de Rum, Sırp ve Bulgar çetecilerin faaliyetlerini artırdıklarını ve yeniden cinayet olayların ortaya çıktığını bildiriyorlardı. Ancak tüm bu sorunlara rağmen, mevcut koşullarda belirgin bazı olumlu gelişmeler olduğu da dikkat çekmektedir. Söz gelimi, ülkenin mali durumu iyidir. Zira halktan alınan vergiler dürüstçe toplanmakta ve kaynaklar doğru şekilde kullanılmaktadır. Bu nedenle, vergi gelirlerinde belirgin bir artış olmuş ve böylece ithalat yapanlar ve diğer vergi ödeyenler artık adam kayırmacılıktan şikâyet etmemektedirler (Curtis, 1911: s. 384-385; Kerimoğlu, 2014: s.160).

Her ne kadar Curtis yabancı bir gazeteci olarak İttihatçıların Makedonya konusunda yanlış politikalar izlediği yönünde bilgi verse de, İttihatçılara göre, Makedonya meselesi aslında bir asayiş ve güvenlik sorunu idi. Onlara göre, bu sorun, ulusal veya dinsel farklılıkların sebebiyet verdiği çatışmaların yanı sıra, aslında bölgede adil ve düzgün bir yönetim anlayışının kurulamamasından da kaynaklanmıştı. Örneğin, İttihat ve Terakki'nin Selanik'te yayımlanan yayın organında yer alan imzasız bir makalede, sorunun, istibdat dönemindeki kötü yönetiminden kaynaklandığına vurgu yapıyordu. Buna göre, etnik veya mezhepsel farklılıklara ek olarak, bölgede düzenli bir yönetimin olmayışı, aslında Makedonya meselesinin ortaya çıkışında

daha başat bir rol oynuyordu. Bu nedenle, Makedonya sorunu, temel olarak bölgede adil bir yönetim ve asayişin olmayışı ile ilişkilendirildiği için, asayişin tesis edilmesi ile meselenin çözülebileceğine dair güçlü bir görüş vardı. Bu bakımdan, İttihatçılar bölgedeki anlaşmazlık ve çatışmaların nedenlerinden olan kilise ve okullar sorunu ve çete faaliyetlerinin önlenmesi yolu ile güvenliğin sağlanacağını düşünüyorlardı. (Kerimoğlu, 2014: s.159).

Ancak Makedonya’da devlet otoritesini yeniden kurmak isteyen İttihatçıların, sorunun tarafları ile bölgeye yönelik emperyal politikalar izleyen büyük devletlerin desteğini almadan başarıya ulaşması pek mümkün değildi. Söz gelimi, İngiltere 1908 devrimini büyük bir ilgi ve memnuniyetle karşılasa da, başarılı bir meşrutiyet hareketinin, sömürgeleri olan Mısır ve Hindistan’daki özgürlükçü hareketleri harekete geçirebileceğinden çekiniyordu. (Ahmad, 1996: s.131; Aydın, 2011: s. 25). Buna rağmen, İngiltere ve Rusya’nın, Makedonya için hazırlanan reform programını Jön Türk devriminden sonra rafa kaldırmaları, İttihatçılar açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirildi (Ramsaur, 2004, s.195). Tüm bunlara ek olarak, 1908 Ekiminde Avusturya-Macaristan’ın Bosna-Hersek’i topraklarına kattığını duyurması, Bulgaristan’ın bağımsızlığını ilan etmesi ve Girit Rumlarının Yunanistan’la birleşme doğrultusundaki girişimleri, Osmanlı toprak bütünlüğüne aşırı bir hassasiyet gösteren İttihatçıların söz konusu ülkelere yönelik tepkisel bir politika izlemesine yol açtı. Bu durum, bölgede çok sayıda Bulgar ve Rum vatandaşı bulunan Osmanlı Hükümetinin Makedonya’daki reform çabalarına da olumsuz olarak etki etmiştir. Söz konusu kayıplara engel olamayan İttihatçılar, Avusturya ve Yunan mallarını boykot ederek tepkilerini göstermeye çalıştılar. (Kerimoğlu, 2014, s.160).

Makedonya meselesini tetikleyen en önemli faktörler arasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde Balkan halkları arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar ile her geçen gün artan milliyetçilik merkezli çatışmalar olduğu söylenebilir. Makedonya mücadelesi, Gayri Müslim Osmanlı vatandaşları arasında bazı çatışmalara yol açarken, Müslüman Türk toplumunda da milliyetçiliğe dayanan ideoloji ve düşüncelerin yeşermesi için uygun koşul ve ortamın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Hatta

“Osmanlıcılık” politikasının Türk milliyetçiliğine dönüşmesinde ve Türk milliyetçiliğinin daha kitlesel hale gelmesinde Makedonya sorununun önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarına damga vuran İttihat ve Terakki cemiyetinin, gerek kurumsal, gerekse ideolojik anlamda şekillenmesinde de Makedonya mücadelesinin önemli bir işlevi olduğu görülmektedir. (Kerimoğlu, 2014: s. 158; Tokay, 1995: s.13-14). Bu bağlamda Beydilli, 19. yüzyılda patlak veren milliyetçi fikir ve hareketlerin, doğal olarak Balkanları ilk fethedildiği günlerdeki haline döndürmeyi başardığını söyler. Hepsi Osmanlı fethi öncesi birbirleri ile amansız bir mücadele içinde olan Sırp, Rum, Hırvat, Arnavut, Ulah, Bulgar gibi etnik unsurlar zayıflayan Türk idaresi ile birlikte tekrar harekete geçmişler ve birbirleri ile şiddetli bir mücadele içine girmişlerdir. Yakın dönem tarihine, “Makedonya Meselesi” olarak geçen bu olgu hiç şüphesiz, Balkan milletlerinin Türk yönetimi altında bir kenara bırakılmak zorunda kaldıkları eski mücadelelerine yeniden başlamaları, asırlar öncesinde Türk fethiyle sona eren anarşinin, uzun bir zamandan sonra, Osmanlı Devleti'nin her bakımdan güç kaybederek zayıflaması ile yeniden ortaya çıkmasıdır. Dolayısıyla Makedonya sorununun da, Rum Patrikhanesinden ayrı olarak özerk bir Bulgar Eksarhlığının kurulması ve bir süre sonra ortaya çıkan Bulgar ayaklanmaları ve Panslavist faaliyetlerinin yol açtığı 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının beraberinde getirdiği sonuçların bir uzantısı olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Beydilli, 1989: s. 78). Ancak bölgeyi ele geçirme mücadelesi, kültürel ve dini propaganda faaliyetlerinin yanında, giderek sertleşen ve silahlı çete savaşları şeklinde teröre ve anarşiye dönüştü. Daha önce de sözü edildiği gibi, büyük devletler, özellikle başta İngiltere olmak üzere, Rusya ve Avusturya-Macaristan gibi devletler, Makedonya'yı bölge devletlerini ellerinde tutarak onları kendilerine bağımlı hale getirmenin bir aracı olarak kullanmaya başladılar ve bu sorunu kendi siyasi çıkarları için kullanma yönünde bir politika izlediler (Uçarol, 1995: s. 386-387).

Curtis, İttihat ve Terakki yönetiminin ilk yıllarında ülkedeki eğitimin durumu ve yönetim tarafından izlenen eğitim politikalarına ilişkin de bazı bilgiler verir.

O, Türk yönetim yapısı içinde her daim eğitimle ilgili kurumların bulunduğunu söyler. Ancak eğitim hiçbir zaman İttihat ve Terakki yönetimi döneminde ulaştığı noktada olmamıştır. Curtis'e koşturularak, bazı araştırmacılar da II. Meşrutiyet döneminin, Türk eğitiminde ilköğretim sorunlarının ciddi anlamda ele alındığı bir dönem olduğunu söylerler. Ayrıca bu dönemde bakanlık yasalar çıkarma, bina sorununu çözüme, öğretmen yetiştirme ve Balkanlar'dan gelenler göçmenleri yerleştirme başta olmak üzere ilköğretimle ilgili bazı önemli çalışmalar yapılmıştır. Daha önce orta-öğretim kapsamında olan rüştiyeler, II. Meşrutiyet ile birlikte ilköğretime dâhil edilerek iptidailerin bünyesinde yer almıştır. II Meşrutiyetin ilk yıllarında ilköğretimle ilgili sorunların en başında ise bina ve öğretmen bulma sorunu gelmektedir (Ergün, 1996: s.276).

Hâlihazırdaki eğitim bakanı halkın eğitim alanındaki cahilliğinin farkında olan ve bunu ortadan kaldıracak en önemli şeyin de eğitim olduğunu bilen işinin ehli, ciddi ve idealist birisidir. Dolayısıyla hazineden gelen yardımlarla ve yerel vergilerle desteklenecek bir şekilde ülkenin her yerinde ücretsiz devlet okullarının açılması için girişimlere başlanmıştır. Curtis'in adını vermediği eğitim bakanı, onun 1910 yılının yaz ve güz aylarında İstanbul'da olduğu düşünülürse, 10 Ocak 1910-18 Şubat 1911 tarihleri arasında maarif nazırı olarak görev yapan Emrullah Efendi olmalıdır (Erkek, 2013, s.387).

II. Meşrutiyet döneminin eğitim alanında en önemli simalarından birisi olan Emrullah Efendi hem eğitim alanında almış olduğu aktif görevler, hem de öne sürmüştüğü "Tûbâ Ağacı" nazariyesi (Bakır, 2008: s.203; Sakaoğlu, 1985: s.482) ile Türk eğitim sisteminde önemli bir rol oynayan maarif nazırlarından biridir. Bu bağlamda, parlamento 1910 yıl için eğitime 4.300 dolar bir kaynak ayırmıştır. Bu paranın altıda biri özel okullara, geri kalanı ise tüm ülkedeki devlet eğitim kurumları ile ücretsiz devlet okullarına tahsis edilmiştir. Ayrıca eğitim için ayrılan bu miktarın toplanan vergiler elverdiği ölçüde her yıl artacağı düşünülmektedir. Meclis üyelerinin ortaya koydukları bu ruh, gelecek açısından oldukça ümit vericidir. Curtis bu konu üzerine o dönem maarif müfettişi olan bir kişi ile bazı görüşmeler yapmıştır.

Bu kişi görüşmeleri esnasında Curtis'e 1910 yılından önce Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamında bulunan devlete ait ilkokulların sayısının 65.000 olduğu bilgisini verir ve bu sayının en hızlı şekilde arttırılacağını belirtir. Ancak, en büyük sorun, öğretmen eksikliğidir ve bu sorun gerçekten de eğitim sisteminin her yere yayılmasının önündeki en büyük engeldir. Ona göre, aslında pek çok şehirde insanlar okulların açılması konusunda hem oldukça isteklidirler hem de bu okulların açılması için maddi olanakları elverdiği ölçüde vergi ödemeye de hazırdırlar. Ancak bu okullarda çalışacak öğretmen yoktur. Zira öğretmen maaşları düşük olduğu için, bu durum eğitimi insanların öğretmenlik mesleğini cazip bir meslek olarak görmemelerine yol açmaktadır. Hatta ülkedeki eğitimli kadınların sayısı o kadar azdır ki; kız okulları için öğretmen bulmak neredeyse imkânsızdır. Müslüman kızlar, erkek ve kız öğrencilerin devam ettiği karma eğitim veren okullara gidemezler ve erkek öğretmenleri olamaz (Curtis, 1911: s. s.385-386).

Curtis'in de yukarıda sözünü ettiği gibi, İttihat ve Terakki cemiyetinin vaat ettiği özgürlük ortamı her şeyden önce tüm yasakların kaldırılmasını, ekonomik bağımsızlığı, adil yargılanmayı, toplumsal eşitliği ve eğitim hakkını öngörüyordu. Dolayısıyla, bunları gerçekleştirmek isteyen cemiyetin önde gelenleri, eğitim konusuna ayrı bir önem veriyorlardı. Aslında eğitime büyük bir önem verilmesinin arkasında şu türden nedenler yatıyordu: İttihatçıların Devr-i Sabık olarak nitelendirdikleri istibdat döneminde en fazla eleştiri yönelttikleri alan eğitimdi. Eğitimin örgütlenişi, bütçesi, amacı, öğretmen kadrosu, felsefesi, mekteplerin niceliksel ve niteliksel özellikleri gibi eğitimin genel yapısı ile ilgili büyük bir hoşnutsuzluk vardı ve bu yönde eleştirel bir politika izlenmişti. Fakat artık eski dönem kapanmış ve insanlar II. Meşrutiyeti ilan ettirenlerden sıkça eleştirilen eğitim düzeninin yeniden yapılandırmasını ve değiştirmesini talep ediyordu. Böyle bir zorunluluk hissedilmesi nedeniyle, teşkilat yapısı başta olmak üzere İttihat ve Terakki cemiyeti eğitimin hemen her alanında hummalı bir faaliyete girişmiştir. En önemlisi de İttihat ve Terakki için eğitim meselesi hayati bir önem taşıyordu. Zira rejimler kendilerini ayakta tutacak kadrolara

ihtiyaç duydukları için, en kısa sürede ve hızlı bir şekilde insan yetiştirmek zorundaydılar. Aynı zorunluluk İttihat ve Terakki cemiyeti için de geçerliydi; çünkü sayısı çok fazla olmayan genç subaylar ve kıdemsiz memurlardan başka destek alabileceği bir kadro yoktu. Ayrıca II. Meşrutiyet'in ilanında halk desteği de yeteri kadar sağlanamamıştı. Her ne kadar İttihat ve Terakki cemiyeti Meşrutiyeti ilan ettiren güç olarak görülse de, İmparatorluğun Anadolu ve Arap coğrafyasında yaşayan halk için, II. Meşrutiyet padişahın bir lütfu idi. Bu nedenle, bu sorunun ortadan kaldırılması için halka ulaşılabilecek en kolay yol mektepler yani eğitim olarak görüldü (Erkek, 2009: s. 91). Buna ek olarak, meşrutiyeti ilan ettiren kadronun ekseriyeti başta Aydınlanma felsefesi olmak üzere, Fransız İhtilali'nin getirdiği evrensel değerlerden etkilenen kişilerden oluşmaktaydı. Bu aydın ve sivil bürokrasi mensupları, hürriyet, adalet, eşitlik gibi fikirleri Namık Kemal ve Ziya Paşa ve hatta bazı Avrupalı düşünürlerden okuyarak öğrenmişlerdi. Birçoğu özellikle Balkan Savaşları öncesi ve sonrasında Balkan Devletlerinin eğitim sayesinde başarı kazamadıklarını şahit olmuşlardı. İşte bu nedenle, onlara göre, devletin yıkılmaktan kurtulması için gerekli olan en önemli şey, eğitilmiş ve nitelikli insan gücüydü (Erkek, 2009: 92). Fakat II. Meşrutiyet dönemi, özellikle maarif teşkilâtının en üst yöneticisi olan Maarif Nazırları açısından pek iç açıcı olmamıştır. Zira bu dönemde başa geçen nazırlar çok kısa süreli görevlerde bulunmuşlardır. Bu kısa süre içerisinde de dikkate değer faaliyetler yapamayan nazırlar, genel olarak seleflerinin yaptıkları işleri eleştirmekle yetinmişler ve bu yapılanları değiştirmeye çalışmışlar, fakat bunda da pek başarılı olamamışlardır. İyi ve güzel düşüncelerle başlanan, ancak programsız ve yeterli kadro olmadan eğitim alanında yapılmaya çalışılan faaliyetler, önce patlak veren Balkan Savaşları, ardından da Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte istenilen düzeyde başarıya ulaşamamıştır (Erkek, 2014: s.386).

Maarif müfettişi, İstanbul'da öğretmenlerin eğitimi konusunda yapılan bazı faaliyetler konusunda Curtis'e şu bilgileri de verir:

Öğretmenlerin yetiştirmek için son zamanlarda İstanbul'da iki tane büyük okul açtık ve en kısa süre içinde ülkenin diğer yerlerinde de buna benzer okullar

açacağız. Ancak bu okullardan öğretmenlerin mezun olabilmesi için iki yahut üç yıl gibi bir süre gereklidir ve biz bu esnada elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz. Örneğin, öğretmenlerini gönderme konusunda isteksiz olsalar da, Türkiye'nin farklı yerlerindeki Amerikan misyoner okullarında görev yapan öğretmenlerden destek alıyoruz. Yine devlet desteği ile gelecek vaat eden bazı genç kadın ve erkekleri eğitim almaları için Amerikan eğitim kurumlarına gönderiyoruz. Söz gelimi, Üsküdar Kız Amerikan kolejinde beş tane öğrencimiz eğitim görmektedir. Ayrıca önümüzdeki güz döneminin başında Robert Kolejinde çok sayıda erkek öğrenci eğitim görmeye başlayacaktır. Tüm bunlara ek olarak, devlet bursu ile 150 öğrenciyi Viyana, Paris, Berlin, Cenevre gibi Avrupa'daki önemli eğitim merkezlerine gönderdik. Bu gençler liseye devam eden ve gelecek vaat eden öğrenciler arasından seçilmektedir ve gelecek sene Avrupa'ya daha fazla öğrenci göndereceğiz. Ayrıca 25 yahut 50 genci Amerika'da eğitim görmesi için göndermeyi planlıyoruz; çünkü Amerikan eğitim sistemini çok beğeniyoruz, ancak uygulaması daha kolay olduğu için devlet okullarındaki eğitim için Alman yahut İsviçre eğitim sistemlerini kullanmayı tercih ediyoruz (Curtis, 1911: s.386-387).

Öğretmen yetiştirme konusunda ciddi ve önemli sorunlar yaşayan yeni yönetim, sorunu hızlı bir şekilde çözebilmek amacıyla, eğitim sistemini geliştirme yönünde atılan adımların yanı sıra, Avrupa'ya öğrenci gönderilmesine de büyük bir önem verdi. Söz gelimi, Maarif Nezareti Avrupa'ya öğrenci gönderirken, öncelikle orta ve yüksek derecedeki okullara öğretmen yetiştirmeyi amaçlıyordu. Bu öğrenciler yurda döndüklerinde Sultanilerde öğretmenliğe, Darülfünun ya da yüksekokullarda öğretmen yardımcılığına atanıyorlardı. 1913-14 ders yılında Sultani ve Darülfünun öğretmenlerinden bazıları eğitim görmek için Avrupa'ya gönderildi (Ayas, 1948: s.459-460). Kodaman da Osmanlı İmparatorluğu'nda, çağdaş eğitimin gelişmesinde karşılaşılan en büyük güçlüklerden birisinin öğretmen eksikliği olduğuna işaret eder. O, uzun yıllar bu eksikliğin medrese mezunlarının öğretmen yapılmasıyla giderilmeye çalışıldığını belirtir. Ancak bu durum, modern eğitim ve öğretim anlayışına sahip bazı eğitimciler tarafından eleştirilmekteydi; çünkü bir taraftan yeni

okulları, medresenin sultanından ve idari yönden Evkaf Nezaretinden veya Şeyhülislamıktan kurtarmaya çalışmak, diğer taraftan bu okullara ve yeni ve çağdaş öğretime karşı olan medreselileri öğretmen yapmak bir tezat teşkil etmekteydi. İşte bu çelişkili durumu ortadan kaldırmak için 16 Mart 1848 tarihinde, yeni açılan rüştiyelere öğretmen yetiştirmek için, İstanbul'da Darülmuallimin adıyla bir öğretmen okulu açılmıştır. Böylece, medreselere ek olarak, yeni eğitim müesseseleri ile öğretmen yetiştirmek için önemli bir adım atılmış ve Darülmuallimin kurulduktan sonra hızlı bir şekilde rüştiye okulları açılmaya başlamıştır. Ancak modern eğitim ve öğretimde öğretmenin rolü ve önemi anlaşılmasına rağmen, Darülmualliminden başka bir öğretmen okulu 1868'e kadar açılmamıştır (Kodaman, 1991: s. 146). Gazeteci Curtis'in de yukarıda sözünü ettiği gibi, Temmuz 1908'den hemen sonra, taşrada 30 tane Darülmuallimin açıldı. Eski Darülmualliminlerin genellikle bir öğretmeni vardı ve bazı dersleri de dışarıdan gelen "seyyar muallimler" vermekteydi. Yeni açılan Darülmualliminler önceden hazırlanmış ve iyi planlanmış bir program çerçevesinde ele alınmadığından, sayıları 30 olan Darülmualliminlerin hepsine öğretmen bulunamadı ve bu okullara iptidaiye ve rüştiye muallim-i evvel ve sanileri getirildi (Aksoy, 2008: s. 69). Buna ek olarak, örneğin, 1908 yılından hemen sonra, Darülmualliminin iptidai kısmı ayrılarak müstakil bir okul haline getirilmiştir. Yine bu dönemde Darülmuallimin-i Aliye kısmındaki öğrenciler derslerinin bir kısmını Darülfünun'da aldılar. 1909'da Darülmuallimin-i Aliye kapatılmış ancak sonra tekrar açılmıştır. İstanbul Darülmuallimi yatılı bir okuldu ve iptidai, ihzarî ve ali kısımlarından oluşuyordu (Akyüz, 2001: s.254).

Görüşme esnasında, maarif müfettişi, gazeteci Curtis'e Türkiye'de eğitim alanında önemli işler yapıldığının da altını çizer. Zira meclisteki milletvekilleri temsil ettikleri bölgeler için her geçen gün daha fazla okul açılması yönünde talepte bulunmaktadırlar. Hatta bu vekillerden birisi, sabahki meclis toplantısında temsil ettiği bölge halkının adeta "okul diye bağırıldığını" söylemiştir. Yine Mezopotamya bölgesinden bir vekil, hükümetin eğitim politikalarının ne kadar memnuniyet verici ve

ümit vaat ettiği yönünde yaptığı bir konuşmanın bir kopyasını ona göndermiştir. Maarif müfettişi ardından Curtis'e 1910 yılı için hükümetin eğitim için ayırdığı bütçeye dair de şu sayısal bilgileri verir:

İlkokullar için ayrılan miktar: 20,0000 kuruş

Ortaokullar için ayrılan miktar:12,0000 kuruş

Devlet ilkokulları için ayrılan miktar:3,0000 kuruş

Devlet liseleri için ayrılan miktar: 3,0000 kuruş

Devlete ait normal okullar için ayrılan miktar:2.453.820 kuruş

Vilayetlerdeki normal okullar için ayrılan miktar: 3,0000 kuruş

Vilayetlerdeki liseler için ayrılan miktar:4,0000 kuruş

İstanbul Üniversitesi için ayrılan miktar:2.928.816 kuruş

Zirai okullar için ayrılan miktar: 3.0036.000 kuruş

Tıp okulları için ayrılan miktar: 8.502.200 kuruş

Müzik ve Resim okulları için ayrılan miktar: 1.030,000 kuruş

Teknik okullar için ayrılan miktar: 7.839.000 kuruş

Ticaret okulları için ayrılan miktar: 2.670.120 kuruş

Özel okullardaki öğrenciler için ayrılan miktar: 5.190.000 kuruş (Curtis, 1911: s.387).

Curtis, yeni yönetimin eğitim için tahsis ettiğini söylediği sayısal-mali verileri nereden aldığına dair herhangi bir bilgi vermese de, onun bu bilgileri İstanbul'da görüştüğünü söylediği umumi maarif müfettişinden almış olma olasılığı yüksektir. Bu verilere göz atıldığında, en yüksek para tahsis edilen eğitim kurumlarının, ilkokullar, ardından da ortaokullar olduğu dikkat çekmektedir Bunun, yeni yönetiminin halk arasında yaygın olan cehaletle mücadele etmek amacıyla temel eğitime verdiği önemi göstermesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Zira II. Meşrutiyet döneminde birçok yeni okul açılmış, eski okullar önemli ölçüde ıslah edilmiştir. Orta öğretimde bazı değişiklikler yapılmış ve rüştiyeler orta öğretimden ayrılarak ilköğretime dâhil edilmiştir. Buna ek olarak, orta öğretimde yabancı dil öğretimine ağırlık verilmiş ve Fransızca ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca kızların eğitimi için de önemli

bazı adımlar atılmıştır (Hayta ve Ünal, 2003: s.2008; Ahmad, 1986: s.111; Akşin, 1998, s.144). Curtis ayrıca çok sayıda askeri akademinin Savunma bakanlığı için tahsis edilen para ile desteklendiğini söyler. Ona göre, yukarıda sözü edilen vilayet okulları, Osmanlı Devleti'nin farklı vilayetlerinde nüfus bakımından en kalabalık 40 yahut 50 merkezinde bulunmaktadır. Yine liseler batıda yüksek yahut hazırlık eğitimi veren kurumlar olarak adlandırılan okullardır. Ticaret okulları da, modern dillerin, muhasebenin, daktilografinin ve stenografinin ve iş hayatında gereksinim duyulabilecek diğer derslerin öğretildiği eğitim kurumlarıdır (Curtis, 1911, s.388). Curtis ayrıca Darülfünun-i Şahane adı verilen üniversitenin, (İhsanoğlu, 1990: s.700; İhsanoğlu, 1993: s. 522) bünyesinde hukuk, tıp, siyaset, ilahiyat, edebiyat ve tabiat bilimleri eğitimi veren altı bölüm bulunduğunu ve 1904 yılında eski sultan II. Abdülhamid tarafından açıldığından söz eder. Ona göre, bu üniversite, bir anlamda çocuklarını Amerikan misyoner okullarına veya Avrupa'daki üniversitelere göndermek istemeyen, ancak aynı zamanda çocuklarının liberal eğitim almalarını isteyen Müslüman ve dindar ailelerin isteklerini karışılmak için açılmıştır. Bu bağlamda, pek çok Türk genci Batıda Paris, Cenevre, Berlin, Viyana, Budapeşte gibi şehirlerde bulunan üniversitelerde eğitim görmekte ve buralarda aldıkları liberal ve devrimci fikirler onları despotizme dayanan yönetim anlayışı için tehlikeli hale getirmektedir. Aslında Abdülhamit, özellikle orta ve daha düşük sınıftan gelen insanların eğitimi başta olmak üzere, eğitimin her türüne karşı olan muhalif biridir; çünkü eğitim, bu insanları sadece sorun çıkartan mutsuz kişilere dönüştürmektedir. Ancak tahttan indirilmeden dört sene önce, her zaman yaptığı gibi kendi üniversitesini kurarak dik-kati başka bir yere çekmeye çalışmıştır. Fakat onun yönetiminde olduğu dönemde üniversite kayda değer bir ilerleme gösterememiş, ancak Genç Türklerin iktidara gelmeleri ile birlikte, her bakımdan büyük bir ilerleme ve gelişme göstererek önemli bir kurum haline gelmeyi başarmıştır. Söz gelimi, hâlihazırda üniversitenin çeşitli bölümlerinde 250 öğrenci eğitim görmekte ve yine alanlarında yetkin 200 kadar hoca da burada görev yapmaktadır. Fakat bu hocaların çok azının eğitim alanında tecrübesi vardır. 1910 yılında üniversitenin ihtiyaçları için tahsis edilen para miktarı üç

milyon kuruştur (150.000 dolar) ve bu ayrılan parasal kaynak mevcut ihtiyaçları gidermek için oldukça yeterlidir. Üniversite, şehrin en yüksek ve en iyi noktalarından biri olan Sultan Beyazid Camisinin yakınındaki Kamil Paşa'nın eski sarayının olduğu yerdedir. Yapı her ne kadar tüm ihtiyaçlara cevap veremeyecek durumda olsa da, oldukça kaliteli bir şekilde dekore edilmiştir. Meclis binası olarak kullanılan Çırağan Sarayı 1909 yılında çıkan bir yangın sonucunda tahrip olunca, burasının üniversite binasına dönüştürülmesi ve Kamil Paşa'nın konağının da meclis binası olarak kullanılması gündeme gelmiştir. Ancak Maarif Nazırı, üniversite olarak kullanılan bu binaya benzer bir yerin bulunmasının oldukça güç olduğunu düşündüğü için, bu plana karşı çıkmıştır. Tüm bunlara ek olarak, 5 milyon dolara mal olan yeni bir binanın inşası için bazı planlar yapılırsa da, Türk hazinesinin böyle büyük bir miktarı finanse edebilmesi uzun bir zaman alacaktır (Curtis, 1911: s.388).

Curtis'in anlatımlarında yer yer İttihat ve Terakki yönetimine karşı bazı eleştiriler yer alsa da, onun, II. Abdülhamid yönetimini, toplum üzerinde her bakımdan baskıcı bir idare tarzı ile ülkenin çağdaş ilerlemesinin önünde önemli bir engel teşkil ettiğine vurgu yaptığı görülmektedir. Geçmiş dönemle mukayese edildiğinde, İttihatçılar tarafından özellikle eğitim alanında yapılan çalışmaları daha etkili bulduğu yönünde verdiği bilgiler, onun İttihat ve Terakki yönetimine karşı büyük bir ilgi ve sempati beslediğini göstermektedir. Ancak gazeteci Curtis'in II. Abdülhamid döneminde yapılan eğitim faaliyetlerine yönelik eleştiriler yaparken, bu konuda fazla ayrıntıya girmediğini söylemek gerekir. Zira 1876-1909 yılları arasındaki dönem, ilk ve orta öğretim alanında, Tanzimat devrinde yapılan kanunların uygulamaya koyulması ve eğitim alanındaki eksikliklerin giderilmeye çalışıldığı bir dönemdir. Diğer bir deyişle, 1876'dan önce eğitim alanında yapılan faaliyetlerin sonuçları, II. Abdülhamid zamanında kendini göstermiştir; çünkü Osmanlı Devletini Batılılaştırma amacıyla, 1839'da başlayan oldukça iddialı ve büyük reform hareketlerinden, kısa zamanda sonuç alınabileceğini düşünmek çok doğru olmayacaktır. Zira Osmanlı Devleti Tanzimat'tan sonra, 1856'da Islahat fermanını ilan etmiştir. 1856-1876 arasındaki 20 yıl ise, reformlar için bir başlangıç ve intikal evresi olmuştur. Bu nedenle,

II. Abdülhamid döneminin, iyi veya kötü yönleriyle birlikte bir uygulama devri olduğu söylenebilir. Örneğin, II. Abdülhamid döneminde, ilk ve orta öğretimde, eğitim alanında yapılan reform hareketlerinden geriye dönüşü imkânsız kılacak kadar çok yol alınmıştı. Bu gerçeğin farkında olan dönemin maarifçileri, hızlı veya yavaş, tam veya eksik de olsa, ilk ve orta öğretimi modernleştirmek ve yaygınlaştırmak için reform çabalarını ve faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu nedenle, Curtis sözünü etmese de, II Abdülhamid döneminde, eğitim alanında pek çok önemli şey de başarılmıştır. Söz gelimi, rüştiyelerin sayısı 250'den 600'e, idadilerin sayısı 5'ten 104'e, darülmualiminlerin sayısı da 4'den 32'ye çıkarılmıştır. Yine 1876'da sayıları 200 olan iptidâi okullarına, 4.000-5.000 civarında yeni okul eklenmiştir. Sayıları yaklaşık 10.000 olan Sıbyan Okulları da ıslah edilmiştir. Bütün bu gelişmeler, daha sonraki süreçte yapılacak eğitim alanında yapılan reformlarının temelini oluşturmuştur. Ancak Curtis'in de sözünü ettiği gibi, II. Abdülhamid döneminde eğitim alanında yapılan faaliyetler ele alındığında, en çok eleştirilen şey, bu faaliyetlerin nitelik yönüdür. Ancak II. Abdülhamid dönemine yöneltilen eleştiriler genellikle yükseköğretimdeki uygulamalara ilişkindir; çünkü ilk ve ortaokulların ana misyonu, öğrencilere okuma yazma ve hesap öğretmek, daha sonra genel olarak fen, sosyal ve kültür alanlarında bilgi vermek olduğu için, bu okullar bunun biraz daha dışında kalmıştır. Ancak yine de ilk ve orta öğretim, Avrupa'daki muadilleri ile karşılaştırıldığında, hiç bir zaman Avrupa'dakiler ile aynı seviye ulaşamamıştır (Kodaman, 1911: s. 163-164; Karal, 1995: ss.375-402).

Curtis Darülfünun-i Şahane'de bulunan bölümler hakkında da bazı bilgiler aktarır. Ona göre, üniversitede bulunan en büyük bölüm, Mekteb-i Hukuk olarak adlandırılan birimdir. Bu bölümde ortalama olarak 1000 kişiden fazla genç insan, hukuk eğitimi almakta ve gelecekte hâkim, savcı yahut diğer hukuki alanlarda görev yapacak şekilde kendilerini hazırlamaktadırlar. Hukuk fakültesine giden genç insanlar, Sorbon, Paris ve diğer Avrupa şehirlerinde derslerini tamamlamaktadırlar. Ülke yönetiminde şeriat düzenine, Avrupa hukuk sisteminden daha fazla önem verilmektedir; çünkü şeriat ülkenin her yerinde hâkim olan ve tamamen Kuran'a dayanan bir

yönetim biçimidir. Bu sistemi modernize etmek için bir komisyon oluşturulmuş, ancak din adamları bu planların hayata geçirilmesine engel olmayı başarmışlardır. Buna ek olarak, Hukuk Mektebi her milletten öğrenciye açıktır ve giriş ücreti 5 dolardır, fakat ilk yıl her bir sınav için ve eğitim için alınan ücret ile öğrencilerin ödemek zorunda oldukları ücret 15 doları bulmaktadır. Ancak okul ücretini karşılayamayan başarılı öğrencilerden, resmi bir belge ile başvurdukları takdirde, üniversite yetkililerine bu ücreti almama yetkisi veren bir kanun meclisten geçmiştir. 1910 yılında öğrencilerin %40'ı bu muafiyetten faydalanmıştır. Okulun bünyesinde yaklaşık olarak 50 kişiden oluşan hocalar ders vermekte ve yıl boyunca 2.500 kişiden oluşan genç öğrenciler, derslerin tümüne yahut bir kısmına devam etmektedir ve ortalama olarak derslere düzenli olarak katılanların sayısı 1000 kişiyi geçmemektedir (Curtis, 1911: s. 389-390).

Curtis, Hukuk mektebini üniversite bünyesinde yer aldığı yönünde bilgi aktarsa da, İhsanoğlu, Dârülfünûn-ı Şâhâne'nin Edebiyat ve Hikmet (Felsefe) şubesi, Ulûm-i Riyâziyye ve Tabîiyye (Fünun) şubesi ve Ulûm-i Âliye-i Dîniyye (İlâhiyat) şubesi adlı üç fakülteli bir üniversite olarak planlandığını, Hukuk ve Tıbbiye mekteplerinin de resmen bağlanmamakla birlikte, Darülfünunun doğal kolları sayılmasıyla beş fakülteli modern bir Osmanlı üniversitesi olarak kurulduğunu belirtir (İhsanoğlu, 1993: s. 524).

Curtis Hukuk Fakültesi hakkında bazı bilgiler verdikten sonra, üniversitenin ikinci büyük birimi olan, Mekteb-i Mülkiye hakkında bilgiler vermeye yönelir. O ilk olarak bu okula devamın zorunlu olduğunu ve her öğrencinin Cuma günü resmi bayram olduğu için günde üç derse katılmasının gerektiğini belirtir. Ona göre, Mekteb-i Mülkiye'ye devam eden öğrenci sayısı yaklaşık olarak 300'dür ve burada Osmanlı İmparatorluğu'nda konuşulan dilleri öğreten 9 hoca eğitim vermektedir. Bu okul aslında devletin çeşitli kademelerinde çalışacak nitelikli devlet adamı yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Üniversitede bulunan bir diğer birim ise Ulum-u diniye yani ilahiyat alanında eğitim veren okuldur. Burada 10 kişiden oluşan bir hoca kadrosu ile

Müslüman din adamı olmak için 140 öğrenci eğitim görmektedir. Bu okulda kullanılan eğitim yöntemlerinin, geçmişte medreselerde kullanılan eğitim yönteminden daha ileride olduğu söylenmektedir. Zira medreselerde verilen geleneksel eğitim, sadece Kuran'ın ezberletilmesine ve bu kutsal kitap üzerine yorum (tefsir) yapan âlimlerin (müfessir) görüşlerini ele alan bir eğitimle sınırlıdır. Üniversitede diğer alanları da kapsayan daha geniş çapta bir öğretim vardır (Curtis, 1911: s.300-391).

1900 yılında Ulûm-ı Âliye-i Diniye adı ile açılan şube, Türkiye'de açılan ilk İlahiyat yahut İslami İlimler Fakültesidir. Şubenin idari yapılanması, Darülfünun Nizamnamesinde belirtilen genel esaslara uygun olarak belirlenmiştir. Buna göre, öğretim süresi 4 yıl olan şube, Maarif Nazırının teklifi ve padişahın onayı ile atanan müdür tarafından idare edilecektir. Şubeye her yıl 18 yaşını doldurmuş, giriş imtihanında başarılı idadi, sultani ve Darülmualimîn mezunları yanında, bu mekteplerden mezun olmayanlar için ayrıca yapılacak bir imtihanda başarılı olan 30 öğrenci daha alınacaktır. Eğitim programında Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, İslam Tarihi gibi derslere yer verilen şubeden mezun olanlar, orta ve yüksek dereceli mekteplerde muallim olarak istihdam edilebilecektir. II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan 8 yılda toplam 88 kişi okuldan mezun olmuştur. 1900- 1908 yılları kapsayan dönemdeki mezun sayısına bakıldığında, okula yönelik fazla bir ilginin olmadığı görülmektedir. Zengin, anılan dönemde burada sunulan eğitimin medresedeki eğitime tercih edilmesini gerektirecek bir tarafının da olmadığını iddia eder. (Zengin, 2019, s.61). Curtis'e paralel olarak, okulun asıl gelişme kaydettiği dönemin II. Meşrutiyetle birlikte olduğunun altını çizer ve bu gelişme Darülfünun'un gerçek bir üniversite olması konusunda atılan adımlar sayesinde sağlanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde yapılan düzenlemeler kapsamında 1913 yılında hazırlanan Talimatname ile günümüzdeki fakülte kurulu ve üniversite senatosu karşılığı Meclis-i Müderrisîn ve Darülfünun Meclis-i Umumiyesi oluşturularak, öğrenciler ulûm-ı şer'îye, edebiyat ve fûnûn alanlarında yapılan sınavlardaki başarılarına göre, merkezi giriş sınavlarına benzer bir yöntemle alınmaya başlamıştır (Zengin, 2019: s.9).

Curtis'in de aktardığı gibi, Mekteb- Mülkiye okulunun açılmasıyla, Osmanlı bürokrasisi ve mülkî idaresi kaymakamlık ve müdürlük gibi idarî-mülkî kademe-lerde görev yapacak nitelikli memurların yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hususta ilk olarak 1858 yılında Meclis-i Âli-i Tanzîmât tarafından hazırlanan raporda ülke-deki mevcut kaymakam ve müdürlerin yetersizliği vurgulanarak idari işlerde ihtiyaç Mekteb-i Mülkiye'nin ilk temeli, Maarif Nazırı Sami Paşa zamanında atılmıştır ve ihtiyaç duyulan yöneticilerin yetiştirilmesi adına bir mektep açılması gerekliliği ifade edilmiştir. 9 Mayıs 1858 günü Sultan Abdülmecid tarafından yayımlanan bir irade ile okulun açılmasına karar verilmiş, 6 Aralık 1858'de de okulun ilk nizamna-mesi hazırlanmıştır. Fakat Mekteb-i Mülkiye'nin ilk temeli, Maarif Nazırı Sami Paşa zamanında atılmış olsa da, okul ancak 12 Şubat 1859 günü eğitime başlayabilmiştir (Yücel, 1994: s.9; Yavuz, 2017: s. 433; Ünal, 2016: s. 161; Serin, 1985: s. 9).

Üniversitede bünyesinde yer alan bir diğer eğitim kurumu da Tıp okuludur. Bu okulun yaklaşık olarak 1000 öğrencisi vardır ve Boğazın Asya tarafındaki Hay-dar Paşa'da bulunan tren garının yakınında yer alan ayrı bir binada hizmet vermektedir. Curtis aslında bu okulun yıllar önce ordu için askeri doktor yetiştirmek ama-cıyla açıldığını ve burada eğitim veren hocaların Alman, Fransız ve Rum olduklarını aktarır. Tıp fakültesinde eğitim süresi 5 yıldır ve yapılan sınavların oldukça katı ol-duğu söylenmektedir. Üniversitede Tıp Fakültesi ile birlikte diş hekimliği ve eczacı-lık okulları da bulunmaktadır (Sarı, 2009: s.7).

Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye yeni bir öğretim kurumu olarak 1908'de onay-landı ve Tıp Fakültesi adını alarak Darülfünun'un bir şubesi oldu ve Muallimler Meclisi oluşturuldu. Cerrahi Kliniği muallimi Müşir Cemil (Topuzlu) Paşa Tıp Fa-kültesi Dekanlığına (Riyasetine) getirildi. Tıp Mekteplerinin birleştirilmesine karar verilmesine rağmen ilgili komisyonların anlaşamamasından ötürü birleşme gecikti. Nihayet 1909 yılında Maliye Nazırının Askeri Tıp Mektebine ayrılan tahsisatı Tıp Fakültesine vermesi ile mali bakımdan ortadan kalkan Askeri Tıbbiye de Tıp Fakül-tesine katılarak "Darülfünun-ı Osmani Tıp Fakültesi" adı altında birleştirilmiş oldu. 1909 yılında Mülki Tıbbiye de Haydarpaşa'ya taşındı. Tıp Fakültesine lise mezunları

alınmaya başlandı. Yine II. Meşrutiyet'in getirdiği yeni ve özgür ortamdan yararlanan dönemin Gülhane Müdürü Dr. Julius Wieting Paşa, Harbiye Nezaretine başvurarak uygulama hastanesini (Gülhane Tatbikat Mektebi ve Seririyat Hastanesi) ayrı bir tıp okuluna dönüştürdü. Askeri hekimlik dersleri de programına dâhil edilen bu okul, 1941 yılında Ankara'ya taşındı ve günümüze kadar Gülhane Askeri Tıp Akademisi olarak faaliyetini yürüttü (Sarı, 2009: s. 26).

Curtis üniversitede Tabiat Bilimlerinin de yer aldığını ve bu bölümün 10 kişiden oluşan hoca kadrosu ile kimya alanında eğitim gören 90 öğrencisi olduğunu söyler. Buradan mezun olan kişiler, genel olarak gümrüklerde ve askeri karargâhlarda çalışmaktadırlar. Yine üniversiteye bağlı olan Edebiyat Fakültesinde hemen her branşta eğitim verilmektedir. Fakülte matematik, modern diller, finans, mühendislik ve güzel sanatlar olmak üzere çeşitli bölümlere ayrılır. Güzel Sanatlar okulunun başında yaptığı eserler ile büyük bir ün kazanmış olan Vosgam Efendi bulunmaktadır (Uzun, 2012, s. 286) ve 150 öğrencisi vardır. Okulda, resim, heykeltiricilik, oymacılık gibi sanatsal faaliyetler yapılmaktadır ve okul Sarayburnu'ndaki bir binada hizmet vermektedir (Curtis, 1911: s.301-302).

Sonuç

1876 yılında I. Meşrutiyet ilan edilmiş ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti'nin yenilmesi ile birlikte, II. Abdülhamid Meclis-i Mebusanı kapatmış ve böylece 33 yıl kadar devam eden bir süreç başlamıştır. Bu süreç içerisinde II. Abdülhamid'in baskıcı yönetim biçimine muhalif bir hareket olarak ortaya çıkan Jön Türkler ve onun bir uzantısı olan İttihat ve Terakki, hem yurt dışında hem de yurt içinde önemli bir güç kazanmış ve 23 Temmuz 1908 yılında Abdülhamid'i tekrar Meşrutiyeti ilan etmeye ve meclisi açmaya zorlamıştır. II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile İttihat ve Terakki yönetimi iktidara geçmiştir. Tüm bunlara ek olarak, II. Meşrutiyet dönemi, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetine giden süreç ve sonrası üzerinde de önemli yansımaları ve etkileri olan bir dönemi de ifade etmesi bakımından da önemlidir. II. Meşrutiyetin ilanı 33 yıl süren istibdat rejimini son verdiği için

ülke genelinde sevinçle karşılanmış ve törenlerle kutlanmıştır. II. Meşrutiyetin ilanı ayrıca bölge üzerinde bazı siyasi ve ekonomik emelleri olan Batılı devletler tarafından da yakın bir ilgiyle izlenmiştir. Özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa gibi devletler İttihat ve Terakki'nin iktidara geçmesine ve anayasal rejime geçişe yönelik olumlu bir tutum sergilemişlerdir.

Bu bağlamda, Amerikalı gazeteci William Eloroy Curtis Meşrutiyetin ilan edilmesinden iki yıl sonra İstanbul'a gelmiş ve burada yeni yönetime dair bazı gözlem ve incelemeler yapmıştır. Curtis'in, yapıtında, İttihat ve Terakki'nin iktidara gelmesi ile başlayan yeni döneme dair özel bir bölüm ayırdığı dikkat çekmektedir. Curtis, eserinde yeni yönetime dair bilgiler aktarırken, siyasi olarak İttihat ve Terakki yönetiminin Makedonya ve Arnavutluk meselelerine yaklaşımı ve ele alış biçimine ilişkin yer yer bazı eleştirel getirir. Fakat İttihat ve Terakki'nin Makedonya ve Arnavutluk meselelerine yaklaşımındaki değişikliğe yol açan nedenler üzerinde detaylı bir analiz yapmaz. Oysa yabancı devletler siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için bölgeyi istikrarsızlaştırarak kaos ve anarşi ortamına dönüşmesinde önemli bir rol oynamışlardır.

Yine Curtis'in İttihat ve Terakki'nin yönetim bağlamında hem tecrübesiz oluşuna hem de yetişmiş kadroları olmayışının getirdiği olumsuzlukların altını çizmesine rağmen, İttihat ve Terakki yönetiminin, Abdülhamid rejiminden farklı olarak gelecek vaat eden ve süreç içinde ülke için olumlu şeyler yapacağına ve başarılı olacağına inandığını belirtmek gerekir. Buna ek olarak, İttihat ve Terakki'nin eğitim alanında, özellikle Darülfünunun modern anlamda gelişmesi için yaptığı faaliyetlerden övgü ile bahsetmesi dikkat çekmektedir. Ancak eski yönetime yönelik getirdiği eleştirilerinde ayrıntıya girmediği görülmektedir. Örneğin, Curtis, eğitim alanında yapılan faaliyetlere ilişkin yaptığı görüşmeleri ve bu görüşmelerde elde ettiği bilgileri ayrıntılı bir şekilde aktarırken, II. Abdülhamid döneminde yapılan faaliyetlere neredeyse hiç değinmez. Yine yeni yönetim kendi siyasi ideolojisi bağlamında insan yetiştirerek iktidarını güçlü ve kalıcı hale getirmek için eğitimi bir araç görmüş ve bu yönde önemli adımlar atmıştır. Curtis yeni yönetimin hem eğitim alanında yapılan

faaliyetler ve okullar için tahsis edilen para miktarı hem de o dönem görevde olan maarif nazırına (Emrullah Efendi) dair olumlu bilgiler verir. Ancak İttihat ve Terakki yönteminin ilk yıllarında 14 maarif nazırının değişmesi ve eğitim alanındaki sorunların belli bir program ve sistem çerçevesinde ele alınmadığını ve geçmişten gelen sorunların da köklü çözümü için fazla bir şey yapılmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Buna ek olarak, göreve gelen her bakan başta merkez teşkilatı olmak üzere eğitim örgütü üzerinde değişikliklere gitmiştir. Daha önceki bakan tarafından getirilen pek çok uygulama bir sonraki bakan tarafından kaldırılmış ve bu nedenle yapılan değişiklikler kalıcı olamadığı gibi, eğitim alanındaki sorunlara çözüm de getirememiştir.

Kaynakça

- Feroz, A. (1986). *İttihat ve Terakki (1908 - 1914)*, Kaynak Yayınları: İstanbul.
- Feroz, A. (1996). *İttihatçılıktan Kemalizme*. (çev. Fatmagül Berktaş (Baltalı). 3.Baskı, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- A. İlhan (2008). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Politikası ve Satı Bey. *Gazi Türkiyat*, 1(3), 67-81.
- Akşin, S. (1998). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. İmge Yayınevi: Ankara.
- Akşin, S. (1987). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi-Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Ankara: MEB
- Aydın, M. (2011). II. Meşrutiyetin İlanı ve İngiltere. *Belgi* (1), 15-49.
- Beydilli, K. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Millî Seçkincilik ve Eğitim: Emrullah Efendi Tuba Ağacı Nazariyesi. *Doğu Batı I* (45), 197-213.
- Beydilli, K. (1989). II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair. *Osmanlı Araştırmaları* (9), 78-99.
- Coates, B. (2014). The Pan-American Lobbyist: William Eleroy Curtis and U.S. Empire, 1884-1899. *Diplomatic History* 38 (1), 22-48.
- Curtis, W. E. (1911). *Around the Black Sea, Asia Minor, Armenia, Caucasus, Circassia, Daghistan, the Crimea, Roumania*. New York: Hodder and Stoughton.
- Çavdar T. (1991). *İttihat ve Terakki*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davison, R. H. (1997). 19.Yüzyılda Hristiyan Müslüman Eşitliğine İlişkin Türk Tavrı. *İslam Dünyası ve Batılılaşma* (s.57-86). İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- E. Mustafa (1996). *II. Meşrutiyet Döneminde Eğitim Hareketleri*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Erkek, M. S. (2013). II. Meşrutiyet Dönemi Maarif Nazırları. *Tarih İncelemeleri Dergisi* 38 (2), 385-416.
- Erkek M. S. (2009). *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Eğitim Sistemindeki Gelişmeler ve Ethem Nejat Bey*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Hanioğlu, M. Ş. (2001a). Meşrutiyet, İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi*.(C.29, ss.388-393). İstanbul: TDV Yayınları.
- Hanioğlu, M. Ş. (1985). *Bir Siyasal Örgüt Olarak Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük* (1889- 1902). I, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hanioğlu, M. Ş. (2001b). İttihat ve Terakki Cemiyeti, İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. (C. 23,ss. 476-484). İstanbul: TDV Yayınları.
- H. Necdet ve Ü. Uğur (2003). *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (17. YY. Başlarından yıkılışa)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- İhsanoğlu, E. (1990). Dârülfünûn Tarihçesine Giriş. *Belleten*, 54 (210), 699-738.
- İhsanoğlu, E. (1993). Darülfünun. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C.8, ss. 521-525). İstanbul: TDV Yayınları.
- Kansu, Aykut (2001), *1908 Devrimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- K. Ebuzer (2021). Şerif Mardin'in Metinleri Bağlamında Yeni Osmanlılar ile Jön Türklerin Fikrî Derinliklerine Dair Bir İzah Denemesi. *Liberal Düşünce Dergisi* 26 (104), 73-99.
- Karal, E. Z. (1995). *Osmanlı Tarihi*, 8, 4. Baskı, Ankara: TTK.
- Kerimoğlu, H. T. (2014). İttihat ve Terakki Cemiyetinin Makedonya Politikası ve Çeteler. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 14(2), 149-188.
- Kodaman, B. (1991). *II. Abdülhamid Dönemi Eğitim Politikaları*, TTK, Ankara.
- Kuran A. B. (1945). *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Mardin, Ş. (2007). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ramsour E. E. (2004). *Jöntürkler: 1908 İhtilalinin Doğuşu*. (çev. M. Önal Mengüşoğlu). Pınar Yayınları, İstanbul 2004.
- Ramsaur, E. E. (2007). *Jön Türkler ve 1908 İhtilali*. (çev. N. Yavuz). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Serin, N.(1985).1985“Eğitim Tartışmaları.İçinde *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*.(C. 2, ss. 478-484). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarı, N. (2009). “Mektebi Tıbbiye (1827-1909)”, *Mekteb-i Tıbbiye (1827-1909). Kuruluşundan Günümüze Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 1827-1967- 2007* (ss.7-24). (eds: N. Sarı, Z. Özaydın, B. Akgün, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Serin, N. (1985). Mekteb-i Mülkiyeden Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne 125. Yıl. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 40 (1), 9-16.
- Sungu, İ. (1940). *Tanzimat ve Yeni Osmanlılar*. (Tanzimat'ı Anma Kitabı'ndan ayrı basım), İstanbul: Maarif Matbaası.
- Şapolyo, E. B. ve Gökalp, Z. (1943), *İttihat ve Terakki ve Meşrutiyet Tarihi*, İstanbul: Güven Basımevi.
- Temo, İ. (1987). *İttihat Terakki Anıları*. İstanbul: Arba Yayınları.
- Tokay, G. (1995). *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, İstanbul: Afa Yayınları.
- Tuanaya, T. Z. (1952). *Türkiye'de Siyasi Partiler*, 1. Baskı. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları Basımevi.
- Tunaya T. Z. (1989). *Türkiye'de Siyasal Partiler*, 3, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Uçarol, R. (1995). *Siyasi Tarih, (1789-1994)*, 4. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Uzer, Tahsin (1999). *Makedonya Eşkıyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Ankara:TTK Yayınları.

- Uzun, D. (2012). Heykel Sanatının Türk Kültür İçindeki Yeri ve Yervant Oskan Efendi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi* 1(1), 279- 291.
- Ünal, U. (2016). III. Selim'den Meşrutiyet'e Osmanlı'da Eğitim (1789-1876). *Türk Eğitim Tarihi El Kitabı* (s.151-172). Ankara: Grafiker Yayınları:
- Yavuz, Mehmet (2017). Klasik ve Modern Dönem Yönetici Yetiştirme Sistemlerinin İncelenmesi: Kurumlar ve Kişiler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(2), 433-540.
- Yücel H. Â. (1994). *Türkiye'de Orta Öğretim*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Zengin, Z. S. (2019). *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.
- Zengin, Z. S. (2021). Tanzimat Sonrasında Yüksek Din Eğitiminde Islahat: Darülfünun Ulum-ı Aliye-i Diniye Şubesinin Kurulması. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*30.Yıl Özel Sayısı,1-15.
- Zürcher, E. J. (2011). *Milli Mücadelede İttihatçılık*. (çev. N. Salihoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zürcher, E. J. (1996). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Extended Abstract

In the 1850s, Ottoman statesmen were influenced by some of the movements of thought that were strong in Europe and began to adopt such views as nationalism and liberalism. Especially those who were educated at the Mülkiye and Harbiye schools were deeply under the influence of the Ottoman intellectuals and intellectuals whose books they read, as well as their liberal and constitutional ideas. These people, influenced by liberal thoughts and ideas fought hard to spread their views to the society for the drafting of a constitution and the establishment of a parliament. For instance, some liberals who desired to make their voices heard in Istanbul had to leave the country due to their opposition to the government. Mustafa Fazıl Pasha joined this opposition movement in 1866. Mustafa Fazıl Pasha even traveled to Paris and from there wrote a letter to the Sultan drawing attention to the plight of the state. When some Young Ottomans reproduced and distributed this letter, he was exiled by the government to various parts of Anatolia. In the 1860s, the Young Ottomans were trying to give voice to the concepts of constitution, parliament and democracy in important European cities such as Paris and London. In this sense, the first Young Turk magazine "Hürriyet" was launched in London in 1864 under the editorship of Rıfat Bey. Thus, the Young Turk movement soon assumed a political character and the Western-influenced Ottoman intellectuals began a struggle for the establishment of a constitutional government by demanding freedom. Thus, the Ottoman Empire was first introduced to the parliamentary system in 1876 as a result of the oppositional political activities carried out by the Young Ottomans both at home and abroad. Although this was an important achievement for the Young Ottomans or Young Turks, it could not last long. Because the parliament was suspended by Sultan Abdülhamid II on the grounds of Article 113 of the "Kanun-i Esasi", which was proclaimed in the presence of state officials in Beyazıt Square on December 23, 1876 and was welcomed with great joy by the people. Thus, Abdülhamid II, citing some important political developments such as the Ottoman Empire's entry into the war with Russia in 1877 and the arrival of the Russian army towards Yeşilköy, not only suspended the constitution on February 13, 1878, but also

removed the cadres who had made great efforts to have the Constitutional Monarchy proclaimed from the center. He also began to liquidate the ones who opposed him.

After putting an end to the constitutional regime that lasted for two years, Abdülhamid II started to rule the state by applying a strict tyranny. However, some opposition movements emerged in order to overthrow the regime based on absolutism and to reinstate the constitutional order in order to abolish the tyrannical ruling of Abdulhamid II and the bad conditions in which the Ottoman Empire was. In this context, some intellectuals started to carry out intensive activities both at home and abroad. Those who took part in this movement were called Young Turks (Young Turks). In fact, the term Young Turks was used in a narrower sense for those who opened the path for the process leading to the Constitutional Monarchy I and II and who demanded reforms in the Western style to meet the needs in this direction. However, these opposition movements, which at first were in the form of personal movements, were later organized around an idea and ideology and became politically powerful until the declaration of the Constitutional Monarchy II.

In this process, the Young Turks, which emerged as an opposition movement, and the Union and Progress Party, an extension of it, gained political power both at home. The Committee of Union and Progress was founded on June 3, 1889 at the Military Medical School in İstanbul under the name "İtti-had-ı Osmani" (Ottoman Union). In the same year, it changed its name to the Committee of Union and Progress after getting into contact with Ahmet Rıza Bey, who was working on dissident activities in Paris. Among the founders of the Union and Progress Party were İbrahim Temo (Ohrid), Abdullah Cevdet (Harput), Mehmet Reşit (Caucasus) Hüseyinzade Ali (Baku) and İshak Sukuti (Diyarbakır), all of whom were students of the Military Medical School. The first name of the organization was "Cemiyet-i Osmaniye İttihat ve Terakki", but it was soon changed to "Ottoman İttihat ve Terakki Cemiyeti". Asaf Derviş Pasha, Süleyman Emin Pasha, İsmail Safa Bey and Naci Pasha were the first to join the organization. The Ottoman Committee of Union and Progress was founded as a secret organization and grew and developed over time. The Committee of Union and Progress was based on the organizational models of the Carbonari Society and the Russian nihilists, and students were organized in cells. At first, the activities of the society were limited to having students read old issues of secret newspapers printed abroad and distributing handwritten copies of the works of Nâmık Kemal and some of his friends.

In 1894, the Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne merged with other military schools under the same roof and it was given under the administration of Zeki Pasha, which led to the first comprehensive investigation into the society, and in September of the same year, nine prominent members of the society were expelled from the school. By 1908, the Committee of Union and Progress succeeded in dethroning Abdülhamit II, who had been in power for 33 years, and reinstating the Constitutional Monarchy. When Constitutional Monarchy II was proclaimed, the Union and Progress Party began to rule. Although Constitutional Monarchy II was proclaimed under the pressure of the Young Turks, in essence, it was a continuation of the renewal and modernization efforts made by the Ottoman Empire such as the Tulip period, Tanzimat, Islahat and Constitutional Monarchy I. When the proclamation of the Constitutional Monarchy II was announced in İstanbul and all over the empire. It was received with great joy throughout the country, as though the black clouds over the Ottoman Empire disappeared. For instance, Muslims and non-Muslims came together, Greeks, Bulgarians, and other groups such as Armenians, Vlachs, Turks, Arabs, and so on filled the streets with their cries for "freedom, justice and equality". Moreover, in the Balkans, there were Bulgarian and Greek gangs who descended on the cities in droves, laying down their weapons and they shouted in triumph. In addition to all these, the Second Constitutional Monarchy period also

had important reflections and effects on the process leading to the Republic of Turkey and its aftermath. Some politicians and intellectuals of this period were among the founding cadre of the Republic and played an important role in shaping the Republican period with their thoughts and activities as well.

In fact, the process leading to the proclamation of the Constitutional Monarchy was politically based on three factors. As mentioned above, the first of these was the attempts of young people organized in prestigious colleges, such as the leading medical and military schools of the period, to establish societies. The second one is the activities of committees, which also had non-military members but were mostly composed of soldiers. The last one is the actions spearheaded by intellectuals who resided abroad. Even though these groups initially carried out independent activities, they later cooperated. Moreover, the Sultan was not the sole authority in the administration after the Constitutional Monarchy II. He shared his authority with Bab-ı Ali, the Meclisi Mebusan and other political organizations, especially the Committee of Union and Progress. After the proclamation of the Constitutional Monarchy, a more liberal environment was established in the capital, albeit for a short period. Following the regulations, some sort of visible changes were observed in the administration of the Ottoman state; for instance, some social institutions such as education, politics and economy were reformed. Associations and civil society organizations were made more active. It was also during this period that the multi-party parliament became operational. Due to the political turmoil, unstable policies, economic inadequacies and many wars that took place during the period, the Second Constitutional Monarchy period could not deliver what was desired, but it managed to leave serious influences and experiences on our recent history. The period is not only important in terms of Turkish modernization but also in terms of shaping the policies of the early Republic.

It should be noted that it is important to analyze in detail the administrative, political, economic and socio-cultural effects of the era which began in 1908 with the proclamation of the Constitutional Monarchy on modern Turkish history. This study is based on the personal observations and examinations of American journalist William Eleroy Curtis who was in İstanbul in the year 1910 on the structure, administration and educational approach of the Union and Progress Party (İttihat ve Terakki) administration that started with the declaration of the Constitutional Monarchy in 1908 in his book titled "Around the Black Sea: Asia Minor, Armenia, Caucasus, Circassia, Daghestan, The Crimea, Roumenia", and make some contributions to the literature. Thus, it is aimed to make some contributions to the field of literature.